

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

ШУМИЛО МИРОСЛАВИ ЮРІЇВНИ

**«Розвиток вищої медичної освіти у США (XX-XXI століття)» що
подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю**

011 «Освітні, педагогічні науки» галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами галузей науки. На сучасному етапі інтеграції України до світового економічного, енергетичного, політичного та культурного просторів актуальним є пошук шляхів побудови нової моделі охорони здоров'я, наближеної до всесвітніх стандартів. Питання реформування системи медичної освіти в Україні постали в умовах стрімкого розвитку інноваційних технологій та доказової медицини, впровадження сучасних методів лікування і діагностики захворювань в практику роботи закладів охорони здоров'я, прогресивних інформаційних і сучасних телемедичних технологій, що дають змогу працювати в єдиному професійному світовому просторі. На сьогодні, в Україні ще не досягнуто такого рівня базової та клінічної підготовки лікарів, який би відповідав сучасним міжнародним стандартам.

Прогалинами у вищій медичній освіті України на сьогоднішній час є: повільне упровадження в освітній процес засад доказової медицини та сучасних наукових доробків, адаптованих до європейських та світових стандартів у галузі охорони здоров'я; несвоєчасні перегляд та оновлення програм підготовки фахівців закладами вищої освіти, що не відповідають розвитку сучасної медичної науки та нових медичних технологій, протоколів лікування тощо; неефективна, надмірно централізована та застаріла система управління і фінансування в системі вищої освіти; нерозвинена система університетських клінік; застаріла матеріально-технічна база закладів освіти; надмірна комерціалізація освітніх послуг, низька мотивація науково-педагогічних працівників до самовдосконалення і запровадження інноваційних методик навчання, що орієнтовані на якісний кінцевий результат.

Тому вивчення позитивного досвіду країн Європи та США може бути корисним в умовах реформування системи вищої медичної освіти в Україні. У США структура, зміст та забезпечення медичної освіти оновлюються у міру вдосконалення медицини та появи нових проблем охорони здоров'я. Ці та інші події відображають динамічний характер охорони здоров'я та відповідні

зобов'язання медичної освіти підготувати лікарів, що можуть адаптуватися та реагувати на постійно мінливе середовище. Акцент зосереджується на розвитку навичок сучасного клінічного мислення та прийнятті рішень, а також на демонстрації компетентностей, а не когнітивних знань. І саме поруч з інноваційними тенденціями у медицині з'являються і активно впроваджуються інноваційні методики організування навчання та реалізації змісту і цілей підготовки майбутнього лікаря.

Саме інноваційні і традиційні методи навчання сприяють ефективному формуванню загальних та фахових компетентностей майбутніх лікарів, виробленню стійких програмних результатів навчання. Стан системи охорони здоров'я у США та професіоналізм лікарів є одним з найкращих у світі, тому вважаємо, що науковий аналіз передумов становлення, розвитку та особливостей системи сучасної вищої медичної освіти в США є актуальним в умовах України, яка потребує і модернізації освітньої системи, що сприятиме підвищенню конкурентоздатності нашої країни на світовому ринку. Саме тому дисертаційне дослідження Шумило Мирослави Юріївни вважаємо своєчасним та доцільним, оскільки воно сприятиме покращенню підготовки лікарів в Україні, оптимізації створення національної моделі підготовки конкурентоспроможних, творчих лікарів у закладах вищої освіти.

Тема дисертаційного дослідження Шумило М.Ю відповідає науковому напрямку кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» «Теоретико-методичні засади професійного розвитку особистості». Дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Теоретико-методичні засади особистісного і професійного розвитку сучасного фахівця в умовах інтеграції у міжнародний освітній простір» (номер державної реєстрації 0121U113179).

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Інституту гуманітарних та соціальних наук (протокол №4 від 24.10.2018 р.). Національного університету «Львівська політехніка».

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.
Оцінюючи найбільш вагомні наукові результати дисертаційного дослідження, виокремлюємо ті, що мають теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою аналітично обґрунтовано теоретичні засади становлення і розвитку медичної освіти у США, зацентровано на історичних етапах становлення медичної освіти у США в контексті економічного, політичного, соціального чинників, які мали вплив на організування та зміст

медичної освіти. Особливо актуальним є аналіз організаційно-цільового, змістового, частково операційно-діяльнісного та результативного компонентів освітнього процесу підготовки лікарів у США на сучасному етапі на прикладі провідних університетів США, що готують лікарів. В дисертаційній роботі висвітлено аналіз нормативно-правової бази організування і провадження процесу підготовки фахівців у закладах медичної освіти США у XX-XXI столітті; схарактеризовано професійну освіту як систему, наголошено на особливостях підготовки фахівців у медичних закладах освіти за магістерським освітнім рівнем спрогнозовано можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку вищої медичної освіти в США в умовах системи медичної освіти України, що адресовані Міністерству освіти і науки України, міністерству охорони здоров'я України, закладам вищої медичної освіти, науково-педагогічним працівникам закладів вищої медичної освіти, здобувачам закладів вищої медичної освіти.

3. Нові факти, одержані здобувачем. В дисертаційній роботі Шушило М.Ю. *вперше досліджено* особливості розвитку вищої медичної освіти у США. Охарактеризовано вищу медичну освіту як науково-педагогічну проблему на основі аналізу історіографії проблеми дослідження (джерела, покладені в основу методології дослідження; джерела, що формують теоретичні засади проблеми дослідження; першоджерела), що відображає її історичний, культурологічний, соціологічний, антропологічний аспекти, та висвітлення проблеми розвитку вищої медичної освіти у контексті соціального, культурного, економічного розвитку суспільства. Виконано аналіз передумов становлення вищої медичної освіти у США (особливості соціального, економічного, культурного розвитку країни, рівень освіченості та грамотності населення, специфіка розвитку освітньої галузі, полікультурність (філософська, політична, культурна, соціальна, економічна, релігійна тощо) суспільства США). На основі ретроспективного аналізу становлення і розвитку вищої медичної освіти виокремлено тенденції, що характерні її сучасному стану: удосконалення нормативно-правової бази та стандартизація вищої медичної освіти; удосконалення системи управління вищою медичною освітою, в основу якої покладено поєднання механізмів централізації (стратегічний розвиток) та децентралізації (широка автономність закладів вищої медичної освіти); поєднання інструментів державного фінансування із залученням коштів приватних ініціатив, фондів тощо; високий рівень конкуренції між закладами вищої медичної освіти; диверсифікація освітніх програм з метою забезпечення

відповідності вимогам професійного середовища, потреб працедавців; інтеграція останніх наукових досягнень в освітній процес, застосування інноваційних

методів навчання, інформаційно-комунікаційних технологій тощо, що відповідає інноваціям у медичній галузі). Охарактеризовано сучасну систему вищої медичної освіти у США (зовнішню: домедичну, додипломну медичну, післядипломну медичну та неперервну медичну освіту; внутрішню: теоретична і практична підготовка з метою формування компетентностей у сфері догляду за пацієнтами, медичних знань, професіоналізму, системної практики, навчання на основі практики, співпраці та комунікації). Обґрунтовано можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку американської вищої медичної освіти в умовах університетської освіти України (для керівних кадрів у системі охорони здоров'я України, закладів вищої медичної освіти, професорсько-викладацького складу, здобувачів вищої освіти).

Уточнено зміст понять «інтернатура», «резидентура», «додипломна медична освіта» «післядипломна медична освіта», «неперервна медична освіта». *Удосконалено та розширено* наукове розуміння релевантних понять і термінів у медичній освіті, а також організаційних особливостей та підходів до навчання.

Подальшого розвитку набули положення про сучасні параметри університетської освіти, виникнення у вищій освіті нових зразків, норм, орієнтирів та мотивацій, адаптації до нових тенденцій на ринках праці, які потребують постійного оновлення високоспеціалізованих професійних знань у галузі охорони здоров'я, нових форм їх трансляції та використання у навчанні.

У науковий обіг введено значний обсяг матеріалів іноземними мовами з досліджуваної проблематики, а також численні факти, ідеї та підходи, актуальні у сфері вищої медичної освіти.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі аргументовано актуальність теми дослідження, чітко сформульовано науковий апарат (мету, завдання, об'єкт, предмет). Надійності й достовірності наукових результатів досягнуто завдяки комплексному підходові до використання наукових методів, що охоплюють широкий спектр теоретичних (індукція й дедукція – для збирання первинної педагогічної інформації; аналіз і синтез для оброблення відомостей, виокремлення фактичного матеріалу й даних на основі опрацювання нормативно-правової бази організування і провадження процесу підготовки фахівців у закладах медичної освіти США у XX-XXI столітті; описовий і

статистичний – для характеристики системи медичної освіти у США; логічний метод – для усвідомлення закономірностей розвитку вищої медичної освіти в країні дослідження; ретроспективний – для з'ясування специфіки реформування системи підготовки лікарів у ХХ-ХХІ столітті; прогностичний метод – для виокремлення можливостей використання прогресивних ідей та досвіду розвитку медичної освіти у США в умовах системи професійної медичної освіти (України) і практичних методів (контент-аналіз та статистичне оброблення даних про освітньо-професійні програми підготовки бакалаврів і магістрів для виокремлення продуктивних ідей досвіду США щодо розвитку вищої медичної освіти в Україні).

Новизна й вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом численних джерел (389 найменувань, із них 255 – іноземними мовами); використанням методологічних підходів до дослідження, комплексу взаємопов'язаних методів для розв'язання сформульованих завдань і досягнення мети; ефективним упровадженням матеріалів та результатів наукового пошуку в роботу закладів системи освіти України.

Дисертацію написано на належному науковому рівні. Авторка володіє теорією проблеми й методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та її концептуальні положення. Рівень апробації отриманих результатів також достатній, що підтверджує, зокрема, участь дисертантки в науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів
Суттєвим науковим здобутком є систематизовані й дидактично інтерпретовані результати дослідження у вигляді теоретичних положень, висновків і рекомендацій, що вможливають модернізацію системи вищої медичної освіти в Україні. Результати дослідження впроваджено у роботу кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка» (довідка № 67012275 від 23.12.2021), кафедри іноземних мов Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського (довідка № 03/4279 від 19.11.2021), кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету (довідка № 822 від 20.10.2021), кафедри латинської та іноземних мов Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького (протокол №4 від 18.11.21), кафедри іноземних мов Запорізького державного медичного університету (протокол №4 від 03.11.2021),

кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1192 від 23.11.2021).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали, положення та висновки дисертаційного дослідження можуть бути використані у роботі закладів вищої освіти України під час вивчення дисциплін «Педагогіка» «Порівняльна педагогіка», «Професійна педагогіка», «Історія медицини», на курсах підвищення кваліфікації на факультеті післядипломної освіти для викладачів медичних ЗВО. Описані можливості використання досвіду та продуктивні ідеї розвитку США у XX-XXI столітті варто застосовувати управлінцям для реформування медичної освіти в Україні; закладам вищої освіти – для вдосконалення освітньо-професійних програм першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти, а також для модернізації навчально-методичного забезпечення навчальних дисциплін. Ідеї, положення, обґрунтовані терміни, зібрані дані рекомендовані для використання під час проведення компаративно-педагогічних досліджень у галузі професійної освіти середнього медичного персоналу та розвитку медсестринської освіти в Україні.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність Структура й оформлення дисертації увідповіднені з вимогами Міністерства освіти і науки України. Робота викладена українською мовою на 292 сторінках, з них 226 сторінок основного тексту, Дисертація містить анотацію українською та англійською мовами, де подано найважливіші результати дослідження, аргументовано новизну, описано зміст; вступ; три розділи; висновки до кожного розділу; загальні висновки; перелік використаних джерел; 9 додатків. Підготовлено 3 таблиці і один рисунок на 5 сторінках..

Вступ, що викладено на 11 сторінках, містить усі складники, а саме: актуальність дослідження; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мета й завдання; об'єкт, предмет, методологічна основа; перелік методів дослідження зі стислою конкретизацією необхідності їх застосування; джерельна база; наукова новизна отриманих результатів та їхнє практичне значення; упровадження результатів дослідження, особистий внесок здобувача; перелік наукових заходів, де були апробовані основні положення; надання відомостей щодо вірогідності роботи й кількості публікацій дисертанта; характеристика структури дисертації.

У першому розділі «Вища медична освіта як науково-педагогічна проблема» висвітлено історіографію проблеми дослідження, проведено аналіз

розвитку і трансформацій вищої медичної освіти у США і схарактеризовано значення вищої медичної освіти у контексті соціального, культурного, економічного розвитку суспільства. Авторкою з'ясовано, що основну увагу вчених зацентровано на загальних питаннях формування системи медичної освіти у США в ХХ-ХХІ століття, її становлення, модернізація та реформування на різних етапах розвитку на основі джерел дослідження. Наведено глибокий аналіз докторських та кандидатських дисертацій українських дослідників, наукові статті в періодичних виданнях, тези доповідей на конференціях, книги зарубіжних, зокрема американських учених, пов'язані з американською практикою організування медичної освіти. З'ясовано, що досвід організації медичної освіти США, відображений у доробку американських науковців, є цінним для осмислення та запозичення його позитивних ідей іншими країнами, зокрема Україною. В першому розділі авторка робить важливий висновок, що сучасна вища медична освіта в США є унікальним явищем, в основному, завдяки історичному розвитку, повному соціально-економічних викликів, і здатності американського правління швидко й ефективно реагувати на потреби того чи іншого часу.

У другому розділі *«Ретроспективний аналіз розвитку вищої медичної освіти у США»* подано періодизацію розвитку вищої медичної освіти США, а також охарактеризовано специфіку розвитку вищої медичної освіти на сучасному етапі. Відповідно до критерію періодизації, що базується на домінуючій науково-педагогічній парадигмі, в межах якої розвивається вища медична освіта, авторкою виділено два періоди розвитку вищої медичної освіти: дореформений (заселення Північної Америки першими племенами із Азії – 1910 р.) та післяреформений (1910 – наш час). Аргументовано доведено, що в основу класифікації за першим критерієм покладено Звіт А. Флекснера, який став підґрунтям багатьох перетворень у галузі медичної освіти США і є актуальним і сьогодні. Авторкою визначено інший критерій періодизації, що базується на характері політичних, соціальних та економічних подій в країні, що сприяло перетворенню медичних шкіл з автономних установ у частини університетів як потужних навчально-дослідницьких закладів. Авторкою дослідження проаналізовано процеси реформування та удосконалення національної системи медичної освіти, що характеризується необхідністю подолання низки соціальних викликів, подано детальну характеристику кожного з виокремлених нею періодів з акцентом на організаційні, змістові і процесуальні компоненти освітнього процесу в закладах медичної освіти, а також акцентовано на

фінансових засадах функціонування вищої медичної освіти у США. Цікавими є висновки авторки стосовно активності урядів різних президентів США у реформуванні і підтримці інновацій в галузі охорони здоров'я загалом і вищої медичної освіти зокрема.

У третьому розділі «Система вищої медичної освіти у США» досліджено зміст і особливості організування професійної підготовки медичних фахівців у закладах вищої освіти США, подано аналіз досвіду організування вищої медичної освіти в Україні, а також запропоновано науково-методичні рекомендації щодо використання прогресивних ідей досвіду розвитку американської медичної освіти в умовах університетської освіти України. Авторка аналізує сучасну медичну освіту у США і визначає її чотири загальноновизнані етапи: домедичну (premedical education), додипломну медичну (undergraduate medical education), післядипломну медичну (postgraduate medical education) та безперервну медичну освіту (continuing medical education) з детальною характеристикою кожного етапу, а також констатує законодавчу політику університетів США та нормативну базу України стосовно вимог щодо вступу до медичних ЗВО в США і в Україні, зупиняючись на конкретних медичних університетах США і України. Цікавими і корисними є розроблені дисертанткою рекомендації різним інституціям і суб'єктам медичної освіти в Україні щодо покращення якості підготовки лікарів. Наведено та уточнено аналіз термінів «інтернатура» та «резидентура», проаналізовано умови присвоєння кваліфікації після завершення навчання в Україні і в США, а також наголошено на питанні неперервного професійного розвитку, результати якого в США контролюються Акредитаційною Радою безперервної медичної освіти (the Accreditation Council for Continuing Medical Education).

Автором дослідження зроблено вагомі, аргументовані висновки та рекомендації стосовно використання досвіду організування і розвитку вищої медичної освіти у США в період реформування системи охорони здоров'я в Україні загалом і вищої медичної освіти зокрема, метою якого є створення єдиних критеріїв, методологій і систем контролю, а також взаємне визнання дипломів про вищу освіту, сприяння мобільності студентів і викладачів. Авторка робить висновок про необхідність оновлення змісту медичної освіти, наголошує на відсутності єдності вищої освіти, науки і практичної діяльності та недостатнє фінансування, відсутність університетських клінік, баз для навчання студентів, відсутність комунікації між медичними закладами, університетами та владою, часте недотримання академічної доброчесності, проте впровадження елементів

досвіду вищої медичної освіти США в Україну уже розпочалось і має позитивні результати.

Наголошено на необхідності прийняти низку організаційних, процесуально-змістових заходів для удосконалення сприятливих умов розвитку вищої медичної освіти в Україні.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення одержаних дисертанткою результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У третьому розділі дисертаційної роботи дисертанткою наведено аналіз анкетування студентів з достатньо великою вибіркою, але нема аналізу змісту анкети, яку ми не знайшли і у Додатках.

2. У п. 3.3. “Можливості використання прогресивних ідей та досвіду розвитку американської вищої медичної освіти в умовах університетської освіти України” багато теоретичних роздумів, які не висвітлювались під час аналізу системи американської освіти (наприклад академічна і професійна мобільність на с. 180), а окремі рекомендації визначені нечітко, мають розмите трактування замість чітких обґрунтованих рекомендацій.

3. На с. 199-201 спостерігається дещо еkleктичне, часом некоректне вживання педагогічних категорій метод, методологія, прийоми навчання, організаційні форми навчання, технології навчання тощо.

4. У рукописі дисертаційної роботи зустрічаються незначні описки та неточності, зокрема на сторінках 3, 31, 44, 59, 118, 201, 210

5. У дисертаційній роботі подано цікаві підтверджуючі додатки, проте посилання зустрічаємо лише на Додаток Ж.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Наукові результати дисертаційного дослідження висвітлено у 20-ти працях (з них – 16 одноосібні): з них 4 статті у фахових виданнях України, 2 статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus, 4 статті – у періодичних фахових виданнях інших держав, 8 тез доповідей – у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, 1 тези доповідей на міжнародному науково-методологічному інтернет-семінарі, 1 тези доповідей у збірнику наукових есе учасників наукового стажування.

10. Висновок. Рецензована дисертація Шумило М.Ю. на тему: «Розвиток вищої медичної освіти в США (XX-XXI століття)» є самостійним, завершеним дослідженням, що має наукову новизну, теоретичне та практичне значення для педагогічної науки і практики. Дисертація заслуговує на позитивне поцінування, у відповідності з вимогами наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор Шумило Мирослава Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта, педагогіка.

Рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та
інноваційної освіти

Національного університету

«Львівська політехніка» **Любов ДОЛЬНІКОВА**

Підпис Дольнікової Л.В. засвідчую

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка» Роман **БРИЛИНСЬКИЙ**

